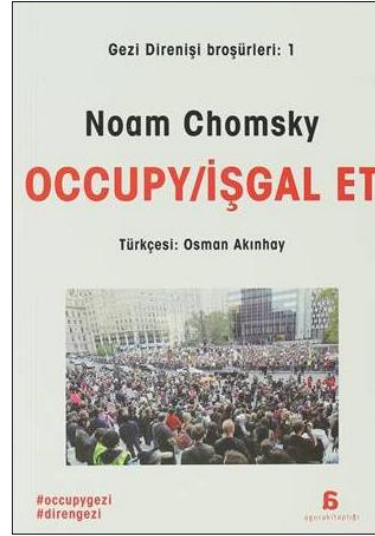

Noam Chomsky, *Occupy/İşgal Et: Sınıf Savaşı, İsyan ve Baskı Üzerine Düşünceler* (Occupy: Reflections on Class War, Rebellion and Repression), çev.: Osman Akınay, Agora Kitaplığı, İstanbul 2013, 109 s.

Tamer YILDIRIM *

Occupy/İşgal Et adlı eser, Chomsky'nin çeşitli yerlerde yaptığı konuşmalar ve kendisiyle yapılan röportajlardan oluşmaktadır. Genel olarak 2008 yılında başlayan Occupy veya Türkçesiyle "İşgal Et" eylemi hakkında hareketi destekleyen insanların neler yapabileceği ile ilgili düşüncelerini içermektedir. Bu anlamda genelde insanın birey olarak yapabileceği çok şey olduğunu bir şeyler yapmak için illa bir başkasına gerek olmadığını, herkesin üzerine düşeni yapması gerektiğini ifade etmektedir. Bunun için Chomsky, "Engelleri ve gerilimleri aşmak ve uzun süre dayanacak kararlı, sürekli, kalıcı bir hareketin parçası olmak için birlikte çalışmanın yollarını nasıl bulabiliriz?" yani "Nasıl bir araya gelebiliriz?" diye sorar. Belki de daha önemlisi ne yapabiliriz diye düşünmekten ziyade bir şeyler yapmanın gerekliliğini anlamayı sağlamak istemektedir.

Eser, adını aldığı Occupy hareketi hakkında bilgi veren bir girişle başlamaktadır. Buna göre sorunun asıl kaynağı, ekonomik adaletsizliktir; bundan sonra da temsili demokrasideki siyasal kriz gelmektedir (s. XVII). Özellikle siyasetçilerin kamu çıkarını gözetmeyen tutumları, insanları hayatın her alanında seslerini duyurmak için sokağa döküldüklerinde göz yaşartıcı bombayla, biber gazıyla, kelepçelenmeyle ve hapse atılmayla karşı karşıya getirmiştir. Politikacıların kampanyalar düzenleyip içeriği belirsiz vaatlerde bulunmaktan başka bir şey yapmamalarına duyulan öfkenin de körüklediği bu hareketin en radikal mesajı, kendimizi çalıştığımız iş yerlerinde ve toplumun içinde bulun-

* Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

duğumuz her yerde hem bireysel hem de kolektif olarak değişmeye teşvik etmesidir. Chomsky bu konuyu işçi denetimini savunarak ve büyüme gibi fikirlerin yeniden tanımlanmasının önemine dikkat çekerek tartışmaktadır (s. XVII-XVIII). Chomsky'ye göre 1970'lerden beri böyle bir çağ yaşamadığımızdan dolayı Occupy hareketi benzeri görülmedik bir gelişmedir (s. 3). Gerçi Marx ve Engels de şahit oldukları her hareketi büyük bir coşkuyla ve istenilen devrimi getireceğini düşünerek karşılamışlardı fakat bunu birazda harekete katılan insanları teşvik için söylenmiş olduğunu unutmamak gerekir.

Yaşadığımız döneme baktığımızda dünya bir tarafta plütonomi (lüks malları ve benzeri ürünleri satın alan zenginler), öbür tarafta prekarya ile (geleceklerinden emin olmadan hayatlarını sürdüren insanlar) yani yüzde 1 ile yüzde 99 arasında ikiye bölünmüş durumdadır (s. 14). Occupy hareketi bu akışı tersine çevirebilecek ilk gerçek, büyük halk tepkisidir. Ancak, bu uzun, zorlu bir mücadeledir (s. 14). Hareketi devam ettirmek gerektiğini belirten Chomsky Ortaçağ dönemine geri dönmeye başladığımızı önümüzde bir sürü engel, güçlük, başarısızlık ihtimali olduğunu fakat ABD'de ve dünyanın diğer köşelerinde yürüyen süreç tersine çevrilemezse, bu eğilim toplumsal ve siyasal dünyada gelişip önemli bir güç halinde durmayı sürdürdükçe, iyi bir hayat sürme ihtimalimizin yüksek olmadığını belirtir (s. 19). Bunun için Chomsky büyük ölçüde benimsediği anarşist düşüncenin bir uzantısı olarak şunu da ifade eder: "Lider arayışı içinde olmamalısınız. Bizim bir temsile ihtiyacımız var, fakat siz temsilcilerinizi kendi içinizden seçmelisiniz ve bu temsilcileri her ân geri çağırabilmeli, yani azledebilmelisiniz. Kendimiz başka bir denetim ve hiyerarşi sistemi kurma tuzağına düşmemeliyiz" (s. 24). Ayrıca örgütlenme olmalı, eğitim olmalı, eylemlilik olmalı. Fakat Chomsky eğitim derken salt insanlara neye inanılacağını anlatmayı kastetmez, eğitim, aynı zamanda kişinin kendisinden de bir şeyler öğrenmesi demektir. Dünyayı yapıcı bir doğrultuda değiştirmek istiyorsanız, önce onu iyi anlamaya çalışmanız daha faydalıdır. Dünyayı anlamak, salt bir konuşmayı dinlemek, bir kitabı okumak demek değildir. Dünyayı anlamak, öğrenmek demektir. Sizler de katılarak öğrenirsiniz. Başkalarından öğrenirsiniz. Örgütlemeye çalıştığımız insanlardan öğrenirsiniz. Belki de bir taktik olarak böyle fikirleri uygulamayı mümkün kılacak deneyimleri yaşamakla, bu kavrayışa ulaşmak zorundasınız (s. 25).

Chomsky özellikle ABD'deki seçim sistemini de eleştirir ve bunun değiştirilmesi gerektiğini belirtir. Hatta ona göre gerçek demokrasi doğrultusunda adımlar atılması kesinlikle ütopyacı bir beklenti değil hatta bunlar belirli topluluklarda atılabilecek adımlardır. Böylece siyasal sistemde gözle görülür deği-

şikliklerin zemini hazırlanabilir. Bunun için bazı hususlara dikkat etmek gerekir. Örneğin siyasetten para kazanmayı aklımıza getirmemeliyiz, fakat yapılması gereken bir sürü iş var. Bu sürecin yürümesinin tek yolu, kendi temsilcilerinizi seçmenizdir. Biz kendi temsilcilerimizi seçeriz. Temsilcilerimizi finanse ederiz. Oyumuzu onlara kullanırız. Bu imkânsız bir şey değil. Aynı durum bütün alanlar için geçerli. Dolayısıyla, pekâlâ uygulanabilecek şeyler olduğunu kabul etmek önemli. Öneriler inandırıcı bir dille yapıp halka sunulmalı. Halkın büyük kesimi zaten bu şeylerin çoğunu benimsiyor. Fakat halkın etkin ve kararlı bir güce dönüştürülmesi gerekiyor. Sonuç elde etmeniz ancak o takdirde mümkün olabilir. Önerilerinizi hayata geçirmeye istekli örgütlü, kararlı bir halk arkanızda olmalı. Eğer varsa, bahsettiğiniz türden bütün seçeneklerin önü açılır. İnsanlar kendileri eyleme geçmek durumundalar. Occupy’da insanlara ne yapılacağını ben söyleyemem; söylersem de beni dinlemesinler zaten. Nasıl hareket edileceğini kendileri belirlesinler (s. 27-33).

Chomsky ayrıca Occupy hareketini aslında, yaklaşık otuz yıldır süren, demokrasi sisteminin parça parça kemirildiği toplumsal ekonomik ve siyasal düzenlemelere yol açmış, oldukça sert bir sınıf savaşına karşı bir cevap, halkın ilk büyük karşı koyuşu olarak görür. Hareketin en çarpıcı özelliklerinden birisi de, işbirliğine dayalı toplulukların, kapsamlı tartışmaları, kütüphaneleri, destek sistemlerini ve benzeri şeyleri düzenleyen meclislerin kurulması olmuştur. Bütün bunlar, daha geniş topluluklara yayılır ve canlılıkları korunabilirse, çok önemli topluluk yapıları ortaya çıkarılabilecek bir süreç olarak devam edebilir ve şu an etmektedir (36-39). Hareketin temel başarılarından birisi, topluluklar yaratmak; gerçek anlamıyla karşılıklı destek, demokratik etkileşim, diğerine ilgi gösterme vb. temelinde işleyen topluluklar yaratmak oldu. Bu, özellikle de insanların izole biçimde yaşamaya eğilimli olduğu, mahallelerin dağıldığı, cemaat yapılarının çözüldüğü ve insanların hakikaten yalnız kaldığı bir toplumda son derece önemli bir olaydır (s. 55). Bu noktada Chomsky kendisinin genel olarak benimsediği anarşist düşünceye temas ederek Occupy hareketinin nasıl hareket etmesi gerektiğine dair bazı açıklamalara girişir. Chomsky’e göre “Anarşist hareketler özgül hedeflere ulaşılmasına büyük önem verirler. Geleneksel olarak böyle bir yaklaşıma sahiptirler ve zaten böyle düşünmelidirler ve ‘anarşizm’ kavramı kimseye ait değildir. Anarşizmin çok genel bir geçmişi vardır ve anarşist hareketlerin içinde her türden eğilime rastlayabilirsiniz. Bu yüzden, anarşist bir toplumun nasıl olabileceği sorusu neredeyse anlamsız kalır. Kendilerini kabaca anarşist eğilimlerle birlikte gören farklı insanlar çok farklı anlayışlara sahiptirler. Ancak anarşist eylemcilerle düşünenlerin akıllarındaki

en gelişkin düşünceler son derece örgütlü bir topluma dair olan, fakat bu örgütlülüğün özgür ve iradi katılıma dayandığı düşüncelerdir. Birbirleriyle özgürce birleşmiş katılımcıların hem sahip olduğu hem de yönettiği işletmeler, ileriye doğru atılmış büyük bir adımdır. Bu adım federal veya uluslararası düzeyde atılabilir. Bu, gücünü tabandan alan, belirli bir yapıya sahip ve örgütlü toplumu öngören son derece demokratik bir anlayıştır. Fakat temsilcileri olmadığı anlamına gelmez; böyle bir toplumun da temsilcileri olabilir, sadece onlar, kendilerini seçenlerin etkisi ve denetimi dâhilinde, gerekli görüldüğü durumlarda azledilerek geri çağırılabilirler. Herhangi bir kişi, anarşist bir toplumun neye benzeyeceğini söylemeye mezun değildir. Anarşizmi hayli ayrıntılı biçimde tasarlayabileceğinizi düşünen insanlar yok değil, fakat benim bu konudaki kanaatim böyle şeylerin özgürlük içinde yaşayan insanlarca yürütülmesi, toplumların ve toplulukların kendilerine uygun olan biçimi hayata geçirirken bunları kendilerinin tanımlamaları. İngiliz filozof Martin Hollis anarşist bir dünya görüşünün, ziyadesiyle iyimser bir insan doğası fikrine dayandığı ancak insanların doğaları gereği iyi olmaları koşulunda hayata geçirebileceği görüşündeydi. Tarih bize, insanlara bu derece güvenilemeyeceğini göstermektedir; dolayısıyla, anarşizm de fazla idealistçedir. Gerçek neyi desteklerse desteklesin, biz aynı politikaların, yani özgürlük, adalet, katılım ve demokrasinin en iyi ve en azami ölçüde hayata geçirilmesinin takipçisi olacağız. Bunlar bizim gerçekleştirmek için çaba harcayacağımız hedeflerdir (s. 47-49). İlaveten özellikle Amerika'daki durumu değerlendirerek "çağın yeni ruhunun kendinden başka kimseyi umursamayarak zenginleşmek" olduğunu belirtir. 150 yıldan beri "çağın yeni ruhu"nu insanlara empoze ettirmek için muazzam çabalar harcanıyor. Ancak bu ruh insanlık dışı olduğundan, birçok direnişle karşılaşılıyor, Occupy hareketinin gerçek kazanımlarından birisi çarpıcı bir şekilde bu eğilimin hakikaten reddedilmesi doğrultusunda bir tavrın geliştirilmesi oldu (s. 56-57).

Chomsky büyük ölçüde meydana gelen olaylardan hareketle David Hume'un siyaset felsefesi ile ilgili olarak yaptığı açıklamalara değinir. Buna göre Hume gücün yöneticilerde değil yönetilenlerde olduğuna işaret etmiştir. Feodal bir toplum, askeri bir devlet ya da parlamenter bir demokraside söz konusu bu saptama doğrudur. Güç, yönetilenlerin ellerindedir. Yönetenlerin bu engeli aşmalarının tek yolu, düşünceleri ve tutumları kontrol altına almalarından geçer. Hume'un 18. yüzyılın ortasında söyledikleri bugün de geçerliliğini koruyor. Güç, halkın elindedir. Bugün, kazanılmış olan pek çok haktan dolayı daha az güce başvurarak halkın elindeki bu gücü kontrol altına almak amacıyla muazzam çabalar harcanıyor. Şimdiki yöntemler propaganda ve tüketicilikten

başlayıp, etnik kinleri körüklemeye ve başka akla gelecek her yola kadar uzanıyor. Elbette onlar bu çabalarını hiç ara vermeden sürdürecekler, ama biz de onlara karşı koymanın yollarını bulmak mecburiyetindeyiz (s. 66). Ayrıca Chomsky söylediklerinin ve gerçekleşmesini istedikleri şeyin bir ütopya olmadığını, romantik bir yönelim olmadığını özellikle belirtir. “Kötü zamanlarda umutlu olmak budalaca bir romantiklik sayılmaz. Bu umut varlık, insanın tarihinin yalnızca zalimliği değil aynı zamanda merhamet, fedakârlık, cesaret ve nezaketin tarihi olmasına dayanır” (s. 90).

Kitap “Gezi Direnişi Broşürleri-1” olarak yayınlanmıştır. Bu gezi parkı olaylarının Occupy hareketinin bir uzantısı olduğu kanısına dayanmaktadır. Fakat Taksim’de yaşananların Occupy hareketinden farklı olduğunu belirtmek gerekir. Çünkü Gezi olaylarının çıkış nedenleriyle devam etmesi aynı minval üzere olmamıştır. Daha doğrusu Gezi olayları seyri kaçmış bir hareket haline gelmiş ve amacını şaşırmıştır. Oysa Occupy hareketinin talepleri belli ve savunanlarının en azından bir kısmı tarafından içselleştirilmiş bir özelliğe sahiptir. En önemli nokta da şu ki, Chomsky tarihsel verileri göz önünde bulundurarak aslında bu hareketin uzun süreli olmayacağını saman alevi gibi söneceğini biliyor ama hareketin bir yandan uzun süreli ve sonuca giden bir sürecin başlangıcı olmasını da istiyor durumdadır. Fakat hem kendi ülkesi ABD’de hem hareketin kendini gösterdiği diğer ülkelerde bu hareketin herhangi bir sürekliliği ve geçerliliği kalmamıştır. ABD’deki diğer hareketlerde de görüldüğü üzere saman alevi gibi yanmış ve sönmüştür. Sonuç olarak Chomsky’nin yaptığı değerlendirmeler için kanıtları oldukça yetersizdir ve tarafgir bir nitelik taşımaktadır.